

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALAR MEHNAT FAOLIYATINI TASHKIL ETISH ORQALI AHLOQIY SIFATLARNI RIVOJLANTIRISH

G`ulomova Saodat Shavkat qizi Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti Maktabgacha ta'lim fakulteti "Maktabgacha ta'lim psixologiyasi va pedagogikasi" yo'nalishining 4 kurs talabasi

Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun mehnat faoliyatini tashkil etish, ularning ahloqiy sifatlarini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. Bu yoshda bolalar o'zlarining muhitini o'rganib, hayotdagi oddiy ishlarni amalga oshirish orqali mustaqillik, mas'uliyat va boshqa ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantiradilar. Mehnat faoliyati orqali ularning ichki dunyosi shakllanadi va jamiyatga foydali fuqarolar sifatida o'sishi uchun kerakli ahloqiy fazilatlar rivojlanadi.

Quyida bu jarayonda qanday yo'llar va metodlardan foydalanish mumkinligini ko'rib chiqamiz:

Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun mehnat faoliyati faqatgina amaliy ko'nikmalarni o'rgatish emas, balki ularning axloqiy rivojlanishiga ham katta ta'sir ko'rsatadi. Bolalar o'z vaqtlarini samarali o'tkazib, oddiy va zaruriy ishlarni bajarishda bir qancha fazilatlarni rivojlantiradilar. Ular shu yo'l bilan o'zlarining o'ziga xosligini, mas'uliyatini va mehnatsevarligini oshiradilar. Bu o'z-o'zini hurmat qilish, ishonch va muvaffaqiyatni his qilish kabi ijtimoiy-emotsional jihatlarni rivojlantirishda muhimdir. Maktabgacha yoshdagi bolalarga oddiy uy-joy ishlarini o'rgatish (masalan, o'yinchoqlarni yig'ish, stolni tozalash, gulni sug'orish) orqali ular mas'uliyatni his qiladilar. Bu, o'z navbatida, ularning o'z-o'zini boshqarish qobiliyatini rivojlantiradi.

Maktabgacha yoshdagi bolalarga mo'ljallangan mehnat faoliyati turli shakllarda bo'lishi mumkin, masalan:

- Uy-joy ishlarida ishtirok etish: Bolalar kichik uy ishlarini bajara olishlari kerak, masalan, o'yinchoqlarni yig'ish, taom tayyorlashda yordam berish, gul sug'orish va h.k.

- O'yin orqali mehnat faoliyati: Bolalar uchun mehnat faoliyatini o'yin shaklida tashkil qilish ularni ko'proq jalb qiladi va mehnat qilishni qiziqarli qiladi. Masalan, "Qishloq xo'jaligi" o'yinida bolalar o'rtasida tasavvur qilingan bog' yaratish, o'simliklarni parvarish qilish yoki "Kichik oshpaz" o'yinida taom tayyorlash orqali ular mehnat va jamoaviy ishlash tajribasini orttiradi.

- Tabiat bilan ishlash: Tabiatga oid faoliyatlar, masalan, bog'da ishlash, gul ekish yoki daraxtlarni sug'orish bolalarda tabiatga nisbatan hurmat va uni saqlash mas'uliyatini rivojlantiradi.

Bolalar uchun mehnat faoliyati qiziqarli va o'yin tarzida tashkil etilishi kerak. Masalan, bolalar kichik guruhlariga bo'linib, birgalikda ishlarni bajarishadi, bu esa jamoada ishlash va hamkorlik ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Mehnat jarayonida bolalarga bir-birlariga yordam berish, birgalikda ishlash, sabr-toqat va mehnatsevarlik kabi axloqiy qadriyatlarni o'rgatish mumkin. Masalan, bolalar o'zaro o'ynab ishlashar ekan, ular rahm-shafqat, hamkorlik va hurmat kabi his-tuyg'ularni rivojlantiradilar.

Bolalar o'z ishlarini bajarib, natijaga erishganlarida ularni rag'batlantirish va ularga mukofot berish kerak. Bu, ularga mehnat qilishning ijobiy tomonlarini ko'rsatadi va mehnatga nisbatan ijobiy munosabatni shakllantiradi.

Bolalarga kichik vazifalarni mustaqil bajarayotganida, ularga kerakli yordamni ko'rsatish va qo'llab-quvvatlash muhim. Bu orqali ular o'ziga ishonch hosil qilishadi va mustaqil fikrlashni o'rganadilar.

Mehnat faoliyati bolalarda quyidagi axloqiy sifatlarni rivojlantirishga yordam beradi:

- Mas'uliyat: Bolalar kichik vazifalarni bajarishda mas'uliyatni o'rganadilar. Masalan, gulni sug'orish yoki o'yinchoqlarni yig'ishdagi mas'uliyat ularga o'zining ishlariga e'tibor qaratish va ularni bajara olishni o'rgatadi.

- Sabr-toqat: Mehnat faoliyati bolalarga sabr qilishni va yengillik bilan ishlashni o'rgatadi. Ular bajarilishi kerak bo'lgan ishlarni oxiriga yetkazish uchun o'zlarining sabr-toqatlarini sinab ko'rishadi.

- Mehnatsevarlik: Bolalar mehnat jarayonida muvaffaqiyatni sezib, mehnatning ijobiy tomonlarini anglay boshlaydilar. Ular o'z mehnatlari orqali qanday natijalarga erishishni ko'rib, mehnatsevarlik va mehnatga mehr qo'yishni o'rganadilar.

- Jamoaviylik va hamkorlik: Birgalikda ishlash bolalar o'rtasida jamoa ruhini rivojlantiradi. Ular bir-biriga yordam berish, vazifalarni birgalikda bajarish va muvaffaqiyatlarga erishishda o'zaro hamkorlik qilishni o'rganadilar.

Mehnat faoliyatini tashkil qilishda ba'zi asosiy prinsiplarni e'tiborga olish zarur:

- Qiziqarli va o'rgatishning qulayligi: Bolalar uchun mehnat faoliyatini o'rgatish o'yin shaklida bo'lishi kerak. O'yin orqali ular xohlagan vazifani qiziqarli va quvnoq tarzda bajaradilar.

- Yoshga mos vazifalar: Bolalarga ularning yoshiga mos vazifalarni berish kerak. Masalan, 3-4 yoshli bolalar oddiy o'yinchoqlarni yig'ish va o'zlarining kiyimlarini o'rashni o'rganishi mumkin, 5-6 yoshdagi bolalar esa qo'shimcha ravishda oddiy taom tayyorlashda yoki gul ekishda yordam bera olishadi.

- Rag'batlantirish va tan olish: Bolalar o'z mehnatlari uchun rag'batlantirilishi kerak. Ularga mukofotlar yoki shunchaki maqtovlar berish orqali ularning mehnatga bo'lgan qiziqishini oshirish mumkin.

Mehnat faoliyatini muvaffaqiyatli tashkil etishda tarbiyachilar va ota-onalarning roli juda katta. Ular bolalarga yordam ko'rsatish, ish jarayonini kuzatish va kerakli vaqtda maslahatlar berish orqali bolalarning mehnat faoliyatini to'g'ri tashkil qilishlari mumkin. Shuningdek, ular bolalar uchun motivatsiya va rag'batlantirish manbai bo'lishi, ularning mehnatga bo'lgan ijobiy munosabatini shakllantirishda faol ishtirok etishlari zarur.

Maktabgacha yoshdagi bolalarda mehnat faoliyatini amalga oshirishning foydalari quyidagilardan iborat:

- Ruhiiy rivojlanish: Mehnat faoliyati bolalarning o'z-o'zini anglash, o'ziga bo'lgan ishonchni oshirish va muvaffaqiyat hislarini rivojlantirishga yordam beradi.

- Ijtimoiy ko'nikmalar: Jamoa ishlari orqali bolalar bir-biriga yordam berish, o'zaro muloqot qilish va hamkorlik qilishni o'rganadilar.

- Sog'lom turmush tarzini shakllantirish: Bolalar mehnat orqali o'zlarining jismoniy faolliklarini oshirib, sog'lom turmush tarziga oid odatlarni shakllantiradilar.

- Axloqiy qadriyatlarni rivojlantirish: Mehnat faoliyati orqali bolalar axloqiy qadriyatlar, mas'uliyat va mehnatsevarlik kabi muhim sifatlarni o'rganadilar.

Bolalarga mehnatning jamiyatdagi ahamiyatini tushuntirish orqali ular o'z ishlarining boshqalar uchun foydali ekanini anglashadi. Masalan, ular bog'chada o'ynash yoki toza muhit yaratishda o'z hissalarini qo'shganini bilishadi.

Xulosa qilib aytganda, maktabgacha yoshdagi bolalarga mehnat faoliyatini o'rgatish, ularga mas'uliyat, mehnatsevarlik, hamkorlik va sabr-toqat kabi axloqiy sifatlarni rivojlantirishda katta ahamiyatga ega. Ota-onalar va tarbiyachilar bolalar bilan birgalikda faoliyatlarni tashkil etishda ularga yengil va qiziqarli o'yin shaklida ta'lim berishga harakat qilishlari kerak. Ota-onalar va tarbiyachilar bolalarga mehnat qilishning ijobiy tomonlarini ko'rsatish orqali ularning mehnatga bo'lgan munosabatini shakllantirishda o'z vazifalarini samarali bajarishlari mumkin. Bu yoshda bolalarga berilgan mehnat faoliyati nafaqat axloqiy jihatdan rivojlanishlariga, balki kelajakda mustaqil va ijtimoiy faollikka ega bo'lishlariga zamin yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. N.Egamberdiyeva "Ijtimoiy pedagogika" O'quv qo'llanma.2009 y.
2. K.Turg'unboyev, M.Tolipov, I.Oxunov "Ijtimoiy pedagogika asoslari" 2008 y.
3. X.Meliyev, O.Jamoldinova "Tarbiyachining kasbiy kompetenti va mahorati" O'quv qo'llanma 2021 y.
4. Chorjeva, D. (2020). DIAGNOSTICS AS A BRANCH OF PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL KNOWLEDGE AND TYPE OF RESEARCH ACTIVITY OF A TEACHER. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences Vol, 8(3).

5. Choriyeva, D. (2022). TARBIYACHINING PEDAGOGIK MAHORATINI OSHIRISHDA PEDAGOGIK TEXNIKANING ROLI. Zamonaviy dunyoda pedagogika va psixologiya: Nazariy va amaliy izlanishlar, 1(24), 101-103.
6. Чориева, Д. А. (2021). МЕТОДЫ И ПРИЕМЫ РАБОТЫ С АГРЕССИВНЫМИ ДЕТЬМИ. In Человек в современном мире: пространство и возможности для личностного роста (pp. 152-161).
7. Чориева, Д. А. (2019). Педагогическая диагностика в условиях дошкольного образования. Актуальные проблемы современного образования: опыт и инновации, 86.
8. Чориева, Д. А., & Ражабова, Г. Ф. (2022). ЗНАЧЕНИЕ ПЕДАГОГИЧЕСКО-ПСИХОЛОГИЧЕСКОГО ДИАГНОСТИЧЕСКОГО СРЕДСТВА В ДОШКОЛЬНЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ОРГАНИЗАЦИЯХ. Results of National Scientific Research International Journal, 1(6), 327-343.
9. Чориева, Д. А. (2022). ПЕДАГОГИК-ПСИХОЛОГИК ДИАГНОСТИКА ФАОЛИЯТИ БИЛАН ШУҒУЛЛАНУВЧИ ШАХСГА ҚЎЙИЛАДИГАН ТАЛАБЛАР: <https://doi.org/10.53885/edinres>. 2022.9. 09.014 Чориева Дурдона Анваровна Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети Мактабгача таълим факультети Мактабгача таълим психологияси ва педагогикаси кафедраси педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), в. б. доценти. Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал, (9), 99-102.